

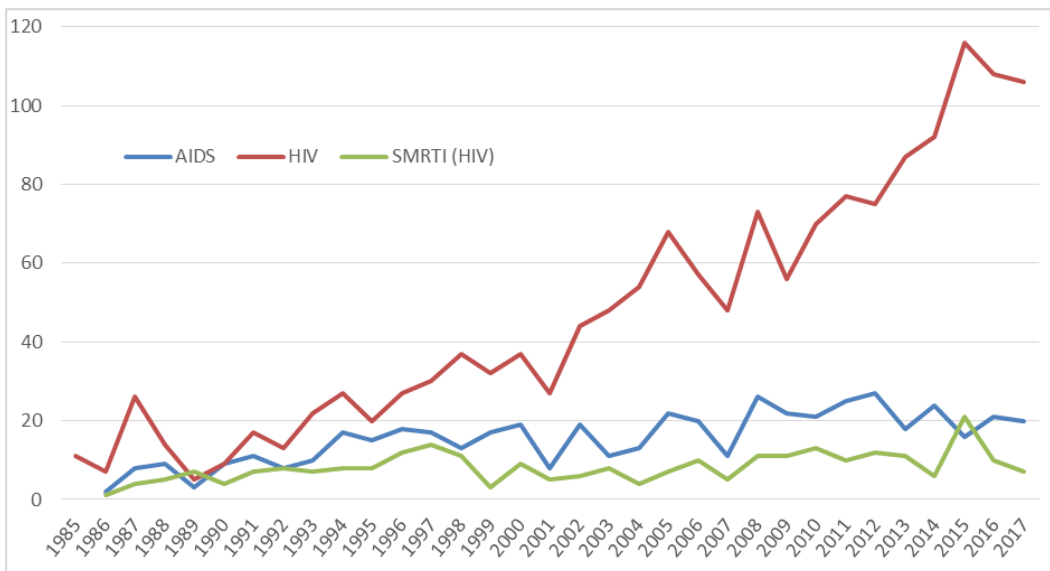
Epidemiologija HIV infekcije i AIDS-a u Hrvatskoj

Prema podacima [Registra za HIV/AIDS](#), u razdoblju od 1985. godine, kada su zabilježeni prvi slučajevi zaraze HIV-om u Hrvatskoj, do kraja 2017. godine je zabilježeno ukupno 1540 osoba kojima je dijagnosticirana infekcija HIV-om, od čega ih je 500 oboljelo od AIDS-a. U istom je razdoblju od HIV-a odnosno AIDS-a umrlo 265 osoba.

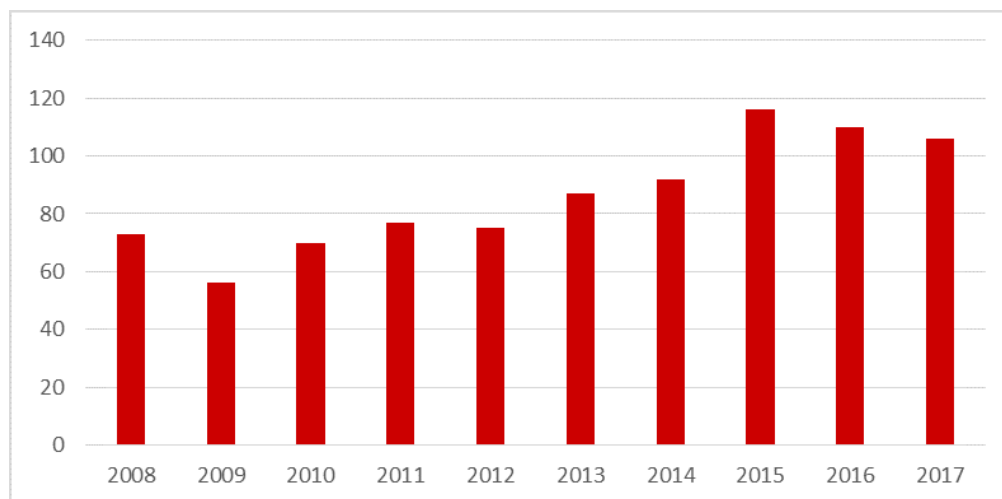
Stopa novih slučajeva infekcije HIV-om u 2017. godini bila je 2,6 na 100.000 stanovnika (108 slučajeva), što je na istoj razini kao i [prošle godine](#). Incidencija se odnosi na broj dijagnosticiranih slučajeva HIV/AIDS-a u Hrvatskoj, iako se određen udio osoba zarazio i testirao odnosno dobio dijagnozu u drugoj zemlji. Posljednjih pet godina se u Hrvatskoj prosječno godišnje bilježi 100 novodijagnosticiranih slučajeva infekcije HIV-om, što stopom od 2 na 100.000 stanovnika Hrvatsku svrstava među zemlje s niskom učestalošću HIV infekcije (6/100.000 je prosjek za zemlje EU/EEA u 2016. g.).

Novi slučajevi zaraze HIV-om u Hrvatskoj pokazuju blagi trend porasta pojavnosti do 2015. godine (kada je zabilježen najveći broj novih prijava HIV/AIDS-a), s blagim padom unazad dvije godine, što dijelom možemo objasniti uspješnijim otkrivanjem infekcije preventivnim aktivnostima testiranja (u zdravstvenim ustanovama i zajednici). Broj oboljelih i umrlih od AIDS-a ima stabilan trend ili pad pojavnosti, zahvaljujući dostupnošću antiretrovirusne terapije koja, ako je uspješna, omogućuje da osobe koje žive s HIV-om imaju gotovo isto očekivano trajanje života kao i osobe koje nisu zaražene s HIV-om (Slika 1. i 2.).

Slika 1. Broj prijava zaraze HIV-om, AIDS-a i smrti od HIV/AIDS-a u Hrvatskoj po godinama, za razdoblje 1985. – 2017. godine

Slika 2. Registrirani godišnji broj HIV dijagnoza u Hrvatskoj, 2008.-2017. godine

Liječenje zaraze HIV-om antiretrovirusnom terapijom (koja je od 1997. godine dostupna i besplatna za pacijente odnosno troškove pokriva Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje) u Hrvatskoj je prema parametrima preživljenja i zadržavanja u skrbi dobro i uspješno, čime se poboljšava prognoza i kvaliteta života oboljelih te pomaže u sprečavanju širenja infekcije HIV-om. Važan doprinos smanjenju širenja Infekcije HIV-omu Hrvatskoj je vrlo veliki udio osoba kojima je dijagnosticirana infekcija HIV-om koji primaju skrb i liječenje. Oko 98 posto osoba koje žive s HIV-om u Hrvatskoj primaju antiretrovirusne lijekove.

Od ukupnog broja slučajeva HIV/AIDS, najveći broj zaraza HIV-om (53 %) se dijagnosticira u dobnim skupinama od 25 do 39 godina.

Kao i prije, među prijavama HIV infekcije i AIDS-a više je muškaraca nego žena. Među slučajevima zabilježenim u 2017. godini, 101 je muškarac (95 %) i pet žena (5 %). Od ukupnog broja svih slučajeva zaraze HIV-om (kumulativ), 88 % (1.360) su muškarci, a 12 % (180) žene.

Iako se postotak novootkrivenih osoba s HIV infekcijom koje imaju i AIDS smanjuje u odnosu na sve novootkrivene osobe kojima je dijagnosticirana ova infekcija, još je uvijek nepovoljno to što se dio zaraza HIV-om (oko 50 %) otkrije u kasnom stadiju HIV infekcije ili kad je zaražena osoba već oboljela od AIDS-a.

Za ukupno 1.390 zabilježena slučaja HIV-a/AIDS-a za koje ima podatak o putu prijenosa, raspodjela prema vjerojatnom putu prijenosa pokazuje da se najveći broj oboljelih zarazio nezaštićenim spolnim odnosom (90 %). Najčešći prijavljeni put prijenosa je spolni odnos između muškaraca (70 % svih slučajeva HIV-a/AIDS-a), dok je drugi najčešći put prijenosa spolni odnos između žene i muškarca (20 %). Udio zaraženih putem injektiranja droga je 5 %. Vertikalni prijenos (sa zaražene majke na dijete) čini 1 %, a primanje zaraženih krvnih preparata 0,1 % od ukupnog broja zabilježenih slučajeva zaraze HIV-om.

Od 106 slučaja HIV/AIDS u 2017. godini, kod 97 osobe (92 %) je vjerojatni put prijenosa bio muški homoseksualni odnos (u 2016: 96 od 116), a kod 8 osoba (8 %) heteroseksualni odnos (u 2016: 14 od 109), za jedan slučaj nije utvrđen put prijenosa.

Prevalencija HIV infekcije

Hrvatska je zemlja niske prevalencije infekcije HIV-om: manje od 0,1 % stanovnika ima protutijela na HIV (seroprevalencija protutijela na HIV kod osoba koje prvi put dobrovoljno doniraju krv u Hrvatskoj je u razdoblju 1998. – 2013. god. iznosila od 0,00 do 0,014 %, HZTM). Neke skupine stanovništva imaju znatno višu prevalenciju HIV protutijela: muškarci koji imaju spolne odnose s muškarcima (MSM), osobe koje ubrizgavaju droge te osobe koje često mijenjaju partnere. Procjene prevalencije HIV infekcije prema podacima seroepidemioloških istraživanja među MSM iznose između 2,8 % i 4,5 %.

Testiranja na HIV infekciju: izvještaj laboratorija o testiranjima na HIV

Praćenje proširenosti HIV infekcije među stanovništvom putem godišnjih izvještaja laboratorija u Hrvatskoj (zbirni, anonimni, bez isključivanja eventualnih duplikata i uključujući i pacijente koji su od prije poznati kao pozitivni na HIV) o rezultatima obavljenih testiranja na HIV protutijela (oboljeli od HIV-a/AIDS-a uključeni) pokazuje niske opće postotke uzoraka pozitivnih na HIV (podaci iz 32 laboratorija, uključujući i testiranja brzim testovima koje radi Hrvatski Crveni križ). Do trenutka izvještavanja sve ustanove još nisu poslale svoja izvješća, tako da je 2016. god. testirano 237 095 uzoraka krvi, od čega je registriran 189 pozitivan nalaz na HIV. Od ukupno 175 testiranih osoba koje injektiraju drogu nije registriran niti jedan nalaz pozitivan na HIV, što je na razini prošle godine. Prema podacima Hrvatskog zavoda za transfuzijsku medicinu, među ukupno testiranim dozama krvi svih dobrovoljnih davatelja krvi (197 294) u 2016. god., učestalost potvrđenih pozitivnih uzoraka je i dalje niska, tri pozitivna nalaza na HIV, te nema značajnih promjena u trendu u odnosu na prethodne godine.

Strategija prevencije i prijedlozi za intervenciju

Iako se Hrvatska svrstava među zemlje niske učestalosti HIV infekcije (godišnje oko 2 novooboljelih od zaraze HIV-om na 100.000 stanovnika), HIV infekcija i AIDS je bolest od javnozdravstvenog interesa. U Hrvatskoj se HIV/AIDS 33 godina od pojave prvih slučajeva (1985. g.) zadržava na niskoj razini, jednoj od najnižih u Europi, zahvaljujući kontinuiranoj i sustavnoj primjeni cijelog skupa mjera prevencije, dijagnostike i liječenja, od nadzora nad pripravcima iz ljudske krvi do zdravstvenog odgoja i prosvjećivanja, koje se kod nas provode još od vremena prije pojave prvih slučajeva, tj. od 1983. godine u djelatnosti prikupljanja krvi odnosno 1988. godine u svim djelatnostima zdravstvene zaštite (program mjera zdravstvene zaštite protiv AIDS-a), a koje su sastavnice Nacionalnog programa za prevenciju HIV-a/AIDS-a.

U 2016. godini Nacionalno povjerenstvo za prevenciju HIV infekcije i AIDS-a revidiralo je Hrvatski nacionalni program za prevenciju HIV-a/AIDS-a za razdoblje 2011. – 2015., a 2017. je usvojen Hrvatski nacionalni program za prevenciju HIV-a/AIDS-a za razdoblje 2017.-2021.

Ciljevi programa mjera suzbijanja i sprečavanja HIV infekcije i AIDS-a su:

1. Sprečavanje širenja HIV infekcije u Hrvatskoj
2. Osiguranje adekvatne zdravstvene zaštite i skrbi za obolje od HIV/AIDS-a
3. Promicanje zdravlja i smanjenje rizičnih ponašanja u općoj populaciji i ključnim populacijama: muškarcima koji imaju spolne odnose s muškarcima, osobama koje koriste droge injektiranjem, osobama koje imaju veći broj spolnih partnera te osobama koje naplaćuju seksualne usluge.

Mjere sprečavanja i suzbijanja HIV-a/AIDS-a te ostalih krvlju i spolno prenosivih bolesti provode se prema Hrvatskom nacionalnom programu prevencije HIV-a/AIDS-a i Programu mjera zdravstvene zaštite u kojem zajedničkim radom sudjeluju zdravstvene službe, mnogobrojni stručnjaci izvan zdravstva kao i nevladine udruge. U okviru mjera prevencije HIV-a/AIDS-a prikupljaju se podaci o broju oboljelih i umrlih od HIV-a/AIDS-a, analizira epidemiološka situacija u zemlji, provodi nadzor nad krvlju, imunobiološkim lijekovima i bolničkim infekcijama, dijagnosticiranje i liječenje oboljelih te edukacija i podizanje svjesnosti čitavog stanovništva, posebice mladih i skupina izloženih povećanom riziku infekcije HIV-om. Važan temelj svih mjera prevencije su edukacija i informiranje, usvajanje odgovornog ponašanja (odgovorno spolno ponašanje, nekorištenje droga i drugih psihoaktivnih sredstava, uporaba sterilnog pribora za injektiranje droga i dr.) i rano otkrivanje HIV infekcije. Centri za dobrovoljno savjetovanje i testiranje na HIV su, kao mjesta primarne i sekundarne prevencije HIV infekcije, važan dio javnozdravstvene zaštite (edukacija o odgovornom spolnom ponašanju, individualni plan smanjenja rizika, testiranje na HIV koje omogućuje rano otkrivanje i uspješnije liječenje, čime se sprečava ili smanjuje razvoj komplikacija bolesti i poboljšava životna prognoza zaražene osobe te sprečava prijenos infekcije na druge ljude) i jedan od ciljeva Nacionalnog programa za prevenciju HIV/AIDS-a. Sve aktivnosti i mjere se provode da se održi ova relativno povoljna epidemiološka situacija, smanji broj novooboljelih od HIV-a/AIDS-a u budućnosti i unaprijedi skrb za zaražene osobe i osobe izložene povećanom riziku infekcije.

Na temelju epidemiološkog kretanja HIV-a/AIDS-a je nužno i nastaviti provoditi sve mjere suzbijanja i sprečavanja ove infekcije, te pojačati i poboljšati ciljne mjere prevencije usmjerene prema skupinama populacija koje su izložene većem riziku zaraze HIV-om, primarno populaciji muškaraca koji imaju spolne odnose s muškarcima.

Kako bi se održao relativno povoljan trend niske razine pojavnosti infekcije HIV-om u Hrvatskoj, testiranje i rano otkrivanje infekcije je važna preventivna mjera, kako za individualno liječenje, koje ako je započne ranije je uspješnije, tako i za sprečavanje širenja infekcije.

U Hrvatskoj je za osobe koje su izložene većem riziku zaraze HIV-om na petnaestak lokacija dostupno anonimno i besplatno savjetovanje i testiranje na HIV u zavodima za javno zdravstvo te u zajednici (u suradnji s organizacijama civilnog društva). S ciljem pružanja mjera prevencije, liječenja i smanjenja šteta za osobe koje injektiraju droge važnu ulogu imaju centri za izvanbolničko liječenje ovisnosti i mentalno zdravlje koji su dostupni na dvadesetak lokacija u županijskim zavodima za javno zdravstvo.